

श्री साईसच्चरित
॥ अथ श्रीसाईसच्चरित ॥ अध्याय ४ था ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीकुलदेवतायै नमः ॥ श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः । पूर्वील दो
अध्यायीं मंगलाचरण । कथिलें ग्रंथप्रयोजन । अधिकारी अनुबंध निरुपण । साङ्ग विवरण जाहलें ॥१॥ आतां या संतांचा
अवतार । किंनिमित्त ये धरित्रीवर । ऐसें हें काय कर्म खडतर । जेणें ते अवतरत भूलोकीं ॥२॥ आतां श्रोते महाराज । मी
एक तुमचा चरणरज । मज तों अवधान-कृपेचें काज । मागतां लाज मज नाही ॥३॥ आधींचि गोड संतचरित्र । तैशांत हें तों
साईकथामृत । सेवूनि साईचे अनन्य भक्त । आनंदयुक्त होवोत ॥४॥ ब्राह्मण हेळसिती आश्रम-वर्ण । शूद्र होऊं पाहती ब्राह्मण
। धर्माचार्यांचे मानखंडण । करुं दंडण पाहाती ॥५॥ कोणी न मानी धर्मवचन । घरोघरीं सर्वचि विद्वान । एकावरती एकाची
ताण । मानीना कोण कोणाचें ॥६॥ सेव्यासेव्य भक्ष्याभक्ष्य । आचारविचारिं पूर्ण दुर्लक्ष । मद्य मांस अवध्यांसमक्ष । ब्राह्मण
प्रत्यक्ष सेविती ॥७॥ घेऊनि धर्माचें पांघरुण । अत्याचार चालविती आंतून । पंथद्वेष जाती माजून । जन जाजावून जाती जें
॥८॥ ब्राह्मण कंटाळती संध्यास्नाना । कर्मठ कंटाळती अनुष्ठाना । योगी कंटाळती जपतपध्याना । संतावतरणा समय तो
॥९॥ जन धन मान पुत्र दारा । हाचि सुखसर्वस्वा थारा । मानूनि विन्मुख परमार्थविचारा । संत अवतारा तैं येती ॥१०॥
आत्यंतिक श्रेयप्राप्ति । धर्मग्लानि - पार्यीं जें मुक्ती । करावया धर्मजागृती । संत येती आकारा ॥११॥ आयुरारोग्य - ऐश्वर्या
मुक्ती । जन शिश्नोदरपरायण बहकती । निजोद्धरणा सर्वस्वी हुकती । अवतारा येती तैं संत ॥१२॥ व्हावया वर्णाश्रमधर्मरक्षण
। करावया अधर्माचे निर्दळण । दीन गरीब दुबळ्यांचे संरक्षण । क्षितीं अवतरण संतांचें ॥१३॥ संत स्वयें ठार्यांचे मुक्त ।
दीनोद्धरणीं सदैव उद्युक्त । अवतार तयाचा केवळ परार्थ । निजस्वार्थ त्यां नाही ॥१४॥ निवृत्तीचा पाया भरती । प्रवृत्तीच्या
डोल्हान्याभंवती । परमार्थाचें मंदिर उभारिती । भक्तां उद्धरिती सहजगती ॥१५॥ धर्मकार्य धर्मजागृति । करुनि अवतारकार्य
संपादिती । होतां निजकार्य-परिपूर्ति । अवतारसमाप्ति करितात ॥१६॥ सकलजगदानंद करु । प्रत्यगात्माचि परमेश्वरु । जो
परमेश्वरु तोचि गुरु । तोचि शंकर सुखकरु ॥१७॥ तोचि तो निरतिशय - प्रेमास्पद । नित्य निरंतर अभेद । नेणे जो
देशकालवस्तुभेद । परिच्छेदातीत जो ॥१८॥ परा पश्यंती मध्यमा वैखरी । वाणी वर्णितां थकल्या चारी । 'नेति नेती ' ति
घेतली हारी । वेदीं चातुरी चालेना ॥१९॥ लाजलीं षट्शास्त्रें षड्दर्शनें । थकलीं पुराणें आणि कीर्तनें । अखेर कायावाचामनें ।
ठरली नमनेंचि साधनें ॥२०॥ ऐसिया संतसाईचें चरित्र । लीला जयाच्या अत्यंत विचित्र । परिसोनि जयाच्या कथा पवित्र ।
पावन श्रोत्र होऊत कां ॥२१॥ तोचि चालक सकलेंद्रियां । बुद्धि देई ग्रंथ रचाया । यथाक्रम चरित्र सुचाया । अनायासें कारण
तो ॥२२॥ तो सर्वांचा अंतर्दामी । बाह्याभ्यंतर सर्वगामी । मग हे काळजी करावी कां मी । व्यर्थ रिकामी किमर्थ ॥२३॥ गुण
एकेक तयाचे आठवितां । पडे वृत्तीसी ताटस्थता । येईल वाचेसी कैसा तो वर्णितां । दूढ मौनता तत्कथन ॥२४॥ घ्राणें सुमन
हुंगावें । त्वचा शीतोष्ण स्पर्शवें । नयनें सौंदर्यसुख घ्यावें । सुखवावें आपापणां ॥२५॥ जिह्वा शर्करेचा स्वाद । जाणे परी नेणे
अनुवाद । तैसाचि साईगुणानुवाद । करुं विशद नेणें मी ॥२६॥ सद्गुरुचेचि जंव येई मना । तोचि स्वयें देई प्रेरणा ।
अनिर्वचनीयाचे निर्वचना । स्वजनाकरवीं करवी तो ॥२७॥ हा न केवळ शिष्टाचार । बोल हे न केवळ उपचार । मनोभावाचे हे
उद्गार । अवधानादर प्रार्थितों ॥२८॥ जैसें गाणगापुर नृसिंहवाडी । जैसें औदुंबर वा भिल्लवाडी । तैसेंचि पवित्र गोदेचे थडी ।
क्षेत्र 'शिरडी' प्रसिद्ध ॥२९॥ गोदावरीचें पवित्र तीर । गोदावरीचें पवित्र नीर । गोदावरीचा शीतसमीर । हीं भवतिमिरनाशक
॥३०॥ गोदावरीचें माहात्म्य रुचिर । प्रख्यात जें अखिल जगतीवर । एकाहूनि एक धुरंधर । संतप्रवर तेथें झाले ॥३१॥
अनेक तीर्थे या गोमतीतीरीं । अघविनाशक जेथील वारी । भवरोग स्नानें निवारी । पुराणांतरी वर्णिलें ॥३२॥ ते हे गोदा
अहमदनगरीं । कोपरगाव तालुक्याभीतरिं । कोपरगांवाचिया शेजारीं । मार्ग देई शिरडीचा ॥३३॥ गोदा वळधूनि पैलतीरीं ।
सुमारें तीन कोसांवरी । तांगा प्रवेशतां निमगांवाभीतरिं । समोर शिरडी दिसतसे ॥३४॥ निवृत्ति ज्ञानदेव मुक्ताबाई । नामा जनी
गोरा गोणाई । तुका नरहरी नरसीभाई । सजन कसाई सांवता ॥३५॥ पूर्वी संत होऊनि गेले । सांप्रतही ते बरेचि झाले ।
वसुधैवकुटुंबी भले । आधार रंजल्यागांजल्याचे ॥३६॥ रामदास संतप्रवर । सोडूनियां गोदावतीर । प्रकट झाले कृष्णातटाकावर
। जगदुद्धाराकारणें ॥३७॥ तैसेचि हे योगेश्वर साई । महान शिरडीची पुण्याई । जगदुद्धाराचिये पायीं । गोदेठायी अवतरले
॥३८॥ परीस लोहा दे कनकस्थिती । तया परिसा संतां उपमिती । संतांची परी अलौकिक कृति । निजरुप देती भक्तांतें
॥३९॥ सांडूनियां भेदभाव । स्थिरचर अवघें ब्रह्मस्वभाव । आपणांसी हें विश्वविभव । अखंड वैभव ब्रह्माचें ॥४०॥ ऐसें
अखिल विश्व जेव्हां । मीच मी हें प्रबोधेल तेव्हां । मग त्या सुखाचा काय सुहावा । परम सद्भावा पावेल ॥४१॥ ऐसें मी पण

जेव्हां पावावें । वैर तें करावें कोणासवें । किमर्थ वा कवणासी भ्यावें । अन्यचि ठावें जंव नाहीं ॥४२॥ दामाची जैसे मंगळवेढीं । समर्थ रामदास सज्जनगडीं । नृसिंहसरस्वती जैसे वाडीं । तैसेचि शिरडीं साईनाथ ॥४३॥ परम दुर्घट आणि दुस्तर । जिकिला जयानें हा संसार । शांति जयाचा अलंकार । मूर्त भांडार ज्ञानाचें ॥४४॥ वैष्णवाचें हें माहेरघर । उदारांचा हा उदार । परमार्थ-कर्णाचा अवतार । साराचें सार हा साई ॥४५॥ प्रीति नाहीं नाशिवंती । आत्मस्वरूपी रंगली वृत्ति । लक्ष एक परमप्राप्ती । काय ते स्थिति वर्णावी ॥४६॥ ऐहिकाचा न उत्कर्षापकर्ष । आमुत्रिकाचा न हर्षामर्ष । अंतरंग निर्मल जैसा आदर्श । वाचा वर्षत अमृत सदा ॥४७॥ राजा रंक दरिद्री दीन । जयाचे दृष्टी समसमान । स्वयं ठावा न मानापमान । भूर्ती भगवान भरलेला ॥४८॥ जनासवें बोले चाले । पाही मुरळ्यांचे नाच चाले । गज्जल गाणें ऐकतां डोले । रेस न हाले समाधि ॥४९॥ 'अल्ला' नामाची जया मुद्रा । जग जागतां जया ये निद्रा । जागे जगासी लागतां तंद्रा । शांत समुद्रासम उदर ॥५०॥ आश्रम-निश्चय कांहीं नकळे । कांहीं निश्चित कर्मा नातळे । बहुधा बैसल्या ठायींचा न ढळे । व्यवहार सगळे जो जाणे ॥५१॥ दरबाराचा बाह्य थाट । गोष्टी सांगे तीनशें साठ । ऐसा जरी नित्याचा थाट । मौनाची गांठ सोडीना ॥५२॥ भिंतीस टेकूनि उभे असती । सकाळ दुपारा फेरी फिरती । लेंडीवरी वा चावडीस जाती । आत्मस्थिति अखंड ॥५३॥ न जाणूं कवण्या जन्मांतरीं । कवण्या प्रसंगी कवण्या अवसरीं । केलें म्यां तप कैशियापरी । घेतलें पदरीं साईनें ॥५४॥ हें काय म्हणावें तपाचें फळ । तरी मी तों जन्माचा खळ । साईच स्वयें दीनवत्सल । कृपा ही निश्चळ तयाची ॥५५॥ सिद्धकोटींत जरी जनन । साधकाऐसें तयाचें वर्तन । वृत्ति निरभिमान अतिलीन । राखी मन सकाळांचें ॥५६॥ नाथांहीं जैसे पैठण । ज्ञानदेवांहीं आळंदी जाण । तैसेंचि साईनीं शिरडी - स्थान । महिमासंपन्न केलें कीं ॥५७॥ धन्य शिरडीचे तृण पाषाण । अनायासें जयां अनुदिन । घडलें बाबांचें चरणचुंबन । पदरजधारण मस्तकीं ॥५८॥ शिरडीच आम्हां पंढरपूर । शिरडीच जगन्नाथ द्वारकानगर । शिरडीच गया काशी विश्वेश्वर । रामेश्वरही शिरडीच ॥५९॥ शिरडीच आम्हां बद्रीकेदार । शिरडीच नाशिक - त्र्यंबकेश्वर । शिरडीच उज्जयिनी महाकालेश्वर । शिरडीच महाबलेश्वर गोकर्ण ॥६०॥ शिरडींत साईचा समागम । तोचि आम्हां आगम निगम । तोचि सकळ संसारोपशम । अत्यंत सुगम परमार्थ ॥६१॥ समर्थ साईचें जें दर्शन । तेणेंचि आम्हां योगसाधन । करितां तयांसीं संभाषण । होय क्षालन पापाचें ॥६२॥ तयांचें जें चरणसंवाहन । तेंचि आम्हां त्रिवेणीस्नान । तयांचे चरणतीर्थसेवन । तेंचि निर्मूलन वासनांचे ॥६३॥ तयांचें जे आज्ञापण । तेंचि आम्हां वेदवचन । तयांच्या उदी-प्रसादाचें सेवन । पुण्यपावन सर्वार्थी ॥६४॥ साईचि आम्हां परब्रह्म । साईचि आमुचा परमार्थ परम । साईचि श्रीकृष्ण श्रीराम । निजाराम श्रीसाई ॥६५॥ साई स्वयें द्वंद्वातीत । कधीं न उद्विग्न वा उल्लसित । सदैव निजस्वरूपीं स्थित । सदोदित सन्मात्र ॥६६॥ शिरडी केवळ केंद्रस्थान । क्षेत्र बाबांचें अति विस्तीर्ण । पंजाब कलकत्ता हिंदुस्थान । गुजराथ दख्खन कानडा ॥६७॥ शिरडीची साईची समाधि । तिचि अखिल संतांची मांदी । जेथील मार्ग क्रमितां प्रतिपदीं । तुटते ग्रंथी जीवाची ॥६८॥ सार्थक जन्मा आलियांचें । केवळ समाधिदर्शन सावें । मग सेवेसी जयांचें आयुष्य वेंचे । भाग्य तयांचें काय वानूं ॥६९॥ मशीद आणि वाडियांवरी । सुंदर निशाणांच्या हारी । फडकती उंच गगनोदरीं । पालवती करीं भक्तांसी ॥७०॥ बाबा महंत प्रसिद्धकीर्ति । गांवोगावीं पसरली महती । कोणी तयां सत्श्रद्धा नवसिती । दर्शनें निवती जन कोणी ॥७१॥ कोणाचें कैसेंहि मनोगत । असो बुद्धि शुद्ध वा कुत्सित । दर्शनमात्रेंचि निवे चित्त । जन विस्मित अंतरीं ॥७२॥ पंढरींत विडुल रखुमाई । यांच्या दर्शनीं जी नवलाई । तेंचि विडुलदर्शन देई । बाबा साई शिरडींत ॥७३॥ कोणासी वाटल्या ही अतिशयोक्ति । ऐकावी गौळीबुवांची उक्ति । जयासी दृढ विडुलाची भक्ति । संशयनिवृत्ति होईल ॥७४॥ पंढरीचे हे वारकरी । जैसी वर्षासी पंढरीची फेरी । तैसीची करिती हे शिरडीची वारी । प्रेम भारी बाबांचें ॥७५॥ गर्दभ एक बरोबर । शिष्य एक साथीदार । जिह्वा 'रामकृष्णहरि' गजर । करी निरंतर बुवांचे ॥७६॥ पंचाणव तीं वर्षे वयास । चातुर्मासीं गंगातटनिवास । पंढरपुरीं अष्ट मास । भेटी वर्षास बाबांची ॥७७॥ बाबांकडे पहात पहात । म्हणावें यांनीं होऊनि विनत । हाचि तो मूर्त पंढरीनाथ । अनाथनाथ दयाळ ॥७८॥ धोत्रें नेसूनि रेशीमकानी । होतील काय संत कोणी । करूं लागती हाडांचे मणी । रक्तांचें पाणी निजकष्टें ॥७९॥ फुकाचा काय होईल देव । हाचि हो प्रत्यक्ष पंढरीराव । जग वेडें रे वेडें हा दृढ भाव । ठेवूनि देव लक्षावा ॥८०॥ जया पंढरीनाथाची भक्ति । ऐसिया भगवद्भक्ताची हे उक्ति । तेथ मज पामराचा अनुभव किती । श्रोतां प्रतीती पहावी ॥८१॥ नामस्मरणी मोठी प्रीती । 'अल्ला-मालीक' अखंड वदती । नामसप्ताह करवूनि घेती । दिवस राती सन्मुख ॥८२॥ आज्ञा एकदां दासगणूला । नामसप्ताह मांडावयाला । होतां गणुदास वदती तयांला । विडुल प्रकटला पाहिजे ॥८३॥ बाबा तंव छातीस हात लाविती । दासगणूसी निक्षूनि वदती ॥ "हो हो प्रकटेल विडुलमूर्ति । भक्त भावार्थी पाहिजे ॥८४॥ डाकुरनाथाची डंकपूरी । अथवा विडुलरायाची पंढरी । ती हीच रणछोड द्वारकानगरी । जाणें न दूरी पहावया ॥८५॥ विडुल काय एकांतीचा उठून । येणार आहे दुसरा कुठून । भक्तप्रेमें उत्कटून । एथेंही प्रकटून राहील ॥८६॥ पुंडलिकें वडिलांची सेवा । करुनि भुलविलें देवाधिदेवा । पुंडलिकाच्या त्या भक्तिभावा । विटे विसांवा घेतला" ॥८७॥ असो होतां सप्ताहाची समाप्ति । झाली म्हणती दासगणूप्रती । शिरडीस विडुलदर्शनप्राप्ती । ही घ्या प्रतीती बाबांची ॥८८॥ एकदां काकासाहेब दीक्षित । नियमानुसार प्रातःस्नात । असतां आसनस्थित ध्यानस्थ । दर्शन पावत विडुलांचें ॥८९॥ पुढें जातां बाबांचे दर्शना । नवल बाबा पुसती तयांना । "विडुलपाटील आला होतांना । भेट झालीना तयाची ॥९०॥ मोठा पळपुट्या बरें तो विडुल । मेख मारुनि करीं त्या अढळ । दृष्टि चुकवूनि काढील पळ । होतां पळ एक दुर्लक्ष" ॥९१॥ हा तों प्रातःकाळीं प्रकार । पुढें जेव्हां भरली दुपार । पहा आणिक प्रत्यंतर । विडुलदर्शनसोहळा ॥९२॥ पंढरपुरच्या विठोबाच्या । छब्या पांचपंचवीस साच्या । घेऊनि कोणी बाहेरगांवींचा । विकावयाच्या इच्छें ये ॥९३॥ सकाळीं ध्यानीं आली जी

मूर्ती । तिथेचीच संपूर्ण होती प्रतिकृती । पाहूनि दीक्षित विस्मित चिर्ती । बोल आठवती बाबांचे ॥९४॥ दीक्षित तंव अतिप्रीर्ती । विकणारासी मोल देती । छबी एक विकत घेती । भावें लाविती पूजेसी ॥९५॥ विडुलपूजनीं साईचा आदर । आणि एक कथानक सुंदर । परिसा बहु श्रवणमनोहर । आनंदनिर्भर मानसें ॥९६॥ भगवंतराव क्षीरसागर । वडील विडुलभक्तप्रवर । पंढरपुरासी वारंवार । फेरी वरचेवर करीत ॥९७॥ घरांत होती विडुलमूर्ति । वडील पंचत्व पावल्यावरती । जाहली पूजानैवेद्यसमाप्ति । श्राद्धतिथीही राहिली ॥९८॥ नाही वारीची कथावार्ता । भगवंतराव शिर्डीसी येतां । बाबा आठवूनि त्याचा पिता । म्हणती 'तो होता दोस्त माझा ॥९९॥ हा त्या माझ्या स्नेहाचा सुत । म्हणूनि यासी मीं आणिला खेंचीत । नाही कधीं हा नैवेद्य करीत । उपाशी ठेवीत मजलाही ॥१००॥ विडुलासही ठेवी उपाशी । म्हणूनि शिरडीसी आणिलें यासी । आतां देईन आठवणीसी । लावीन पूजेसी याजला' ॥१०१॥ एकदां पर्वविशेष जाणून । करावें प्रयागतीर्थी स्नान । दासगणूचें जाहलें मन । आले आज्ञापन घ्यावया ॥१०२॥ बाबा देती प्रत्युत्तर । नलगे तदर्थ जाणें दूर । हेंचि आपुलें प्रयागतीर । विश्वास धर दृढ मनीं ॥१०३॥ खरेंचि सांगावें काय कौतुक । बाबांचे चरणीं ठेवितां मस्तक । उभयांगुष्ठीं निथळले उदक । गंगायमुनोदक पाझरलें ॥१०४॥ पाहूनियां तो चमत्कार । दासगणूसी आला गहिंवर । काय बाबांचा महदुपकार । फुटला पाझर नयनांसी ॥१०५॥ वैखरीसी चढलें स्फुरण । प्रेम आलें उचंबळून । अगाध शक्ति अघटित लीला वर्णन । करुन समाधान पावले ॥१०६॥ दासगणूचें पद हें गोड । वेळींच पुरावें श्रातेयांचें कोड । म्हणोनि त्या प्रासादिक पदाची जोड । देवोनि ही होड पुरवितों ॥१०७॥

(पद)

अगाध शक्ति अघटित लीला तव सद्गुरुराया । जडजीवातें भविं ताराया तूं नौका सदया ॥११॥ वेणीमाधव आपण होऊनि प्रयाग पद केलें । गंगा यमुना द्वय अंगुष्ठीं प्रवाह दाखविले ॥१२॥ कमलोद्भव कमलावर शिवहर त्रिगुणात्मक मूर्ती । तूंचि होउनी साइसमर्था विचरसी भूवरती ॥१३॥ प्रहर दिसाला ब्रह्मासम तें ज्ञान मुखें वदसी । तमोगुणाला धरुनि रुद्ररूप कधिं कधिं दाखविसी ॥१४॥ कधीं कधीं श्रीकृष्णासम त्या बाललिला करिसी । भक्तमनासी सरस करुनी मराळ तूं बनसी ॥१५॥ यवन म्हणावें तरी ठेविसी गंधावर प्रेमा । हिंदु म्हणूं तरि सदैव वससी मशिर्दित सुखधामा ॥१६॥ धनिक म्हणावें जरी तुला तरि भिक्षाटण करिसी । फकिर म्हणावें तरी कुबेरा दानें लाजविसी ॥१७॥ तवौकसातें मशिर्द म्हणूं तरि वन्ही ते ठाया । धुनित सदा प्रज्वळीत राहे उदि लोकां द्याया ॥१८॥ सकाळपासुनि भक्त साबडे पूजन तव करिती । माध्यान्हीला दिनकर येतां होत असे आरती ॥१९॥ चहुं बाजूंना पार्षदगणसम भक्त उभे राहती । चौरि चामरें करीं धरुनी तुजवर ढाळीती ॥२०॥ शिंग कड्याळें सूर सनय्या दणदणतें घंटा । चोपदार ललकारति द्वारीं घालुनियां पट्टा ॥२१॥ आरतिसमयीं दिव्यासनिं तूं कमलावर दिससी । प्रदोषकाळीं बसुनि धुनिपुढें मदनदहन होसी ॥२२॥ अशा लीला त्या त्रयदेवांच्या प्रत्यहिं तव ठायी । प्रचीतीस येताती अमुच्या हे बाबा साई ॥२३॥ ऐसें असतां उगीच मन्मन भटकत हें फिरतें । आतां विनंती हीच तुला बा स्थिर करीं त्यातें ॥२४॥ अधमाधम मी महापातकी शरण तुझ्या पायां । आलों निवारा दासगणूचे त्रिताप गुरुराया ॥२५॥

असो अघोर पापें धुवाया । जन जातां गंगेच्या ठाया । गंगा लागे संतांचे पाया । निवारावया निजपापें ॥२६॥ सोडूनियां चरणा पवित्रा । न लगे गंगा - गोदा - यात्रा । भावें परिसा या संतस्तोत्रा । गोड चरित्रा साईच्या ॥२७॥ जैसा गोणार्डस भीमरथीत । तमालास भागीर्थीत । नामा कबीर शिंपाल्याआंत । सुदैवे प्राप्त जाहले ॥२८॥ तैसेचि हे श्रीसाईनाथ । तरुण सोळा वर्षांचे वयांत । निंबातळीं शिरडी गांवांत । प्रथम भक्तार्थ प्रकटले ॥२९॥ प्रकटतांचि ब्रह्मज्ञानी । नाहीं विषयवासना स्वप्नीं । माया त्यागिली लार्थें हाणूनी । मुक्ती चरणीं विनटली ॥३०॥ जन्म बाबांचा कोण्या देशीं । अथवा कोण्या पवित्र वंशी । कोण्या मातापितरांच्या कुशीं । हें कोणासी ठावें ना ॥३१॥ ठावी न कोणा पूर्वावस्था । कोण तो तात वा कोण माता । थकले समस्त पुसतां पुसतां । कोणा न पत्ता लागला ॥३२॥ सोडूनि माता पितर आप्त । गणगोत आणि जात पात । त्यागूनि सकल संसारजात । प्रकटला जनहितार्थ शिरडींत ॥३३॥ शिरडीसी एक वृद्ध बाई । नाना चोपदाराची आई । कथिती झाली परम नवलाई । बाबा साईचरिताची ॥३४॥ म्हणे आरंभीं हें पोर । गोरें गोमटें अति सुंदर । निंबातळीं आसनीं स्थिर । प्रथम दृग्गोचर जाहलें ॥३५॥ पाहूनि सुंदर बाळरूप । लोकां मनी विस्मय अमूप । कोंवळ्या वयांत खडतर तप । शीत आतप समसाम्य ॥३६॥ वय कोंवळें नवल स्थिती । ग्रामस्थ सकळ विस्मय पावती । गांवोगांवींचे लोक येती । दर्शननिमित्ती मुलाच्या ॥३७॥ दिवसा नव्हे कोणाची संगती । रात्रीसी नाहीं कोणाची भीती । आली कोटूनि ही बालमूर्ति । आश्चर्य चिर्ती सकळिकां ॥३८॥ रुपरेखा अतिगोजिरी । पाहतां प्रेम दाटे अंतरीं । नाहीं कुणाचे घरीं ना दारीं । लिंबाशेजारी अहर्निश ॥३९॥ जो तो करी आश्चर्य थोर । ऐसें कैसें तरी हें पोर । वय कोंवळें रुप मनोहर । राही उघड्यावर रात्रंदिन ॥४०॥ बाह्यात्कारीं दिसे पोर । परी कृतीनें थोरांहुनी थोर । वैराग्याचा पूर्णावतार । आश्चर्य फार सकळिकां ॥४१॥ एके दिवशीं नवल झालें । खंडोबारे वारें आलें । दोघे चौघे घुमूं लागले । पुसूं लागले जन प्रश्न ॥४२॥ कोणा सभाग्याचें हें पोर कोटूनि कैसें हें आलें इथवर । देवा खंडोबा तूं तरी शोध कर । प्रश्न विचारीत तैं एक ॥४३॥ देव म्हणे जा कुदळी आणा ।

दावितों ते जागीं खणा । लागेल या पोराचा ठिकाणा । कुदळी हाणा ये जागीं ॥१२६॥ मग तेथेचि त्या गांवकुसाजवळी । त्याच निंबवृक्षाचे तळीं । मारितां कुदळीवरी कुदळी । विटा ते स्थळीं आढळल्या ॥१२७॥ पुरा होतांच विटांचा थर । जात्याची तळी सारितां दूर । दृष्टीस पडलें एक भुयार । समया चार जळती जें ॥१२८॥ चुनेगच्ची तें तळघर । गोमुखी पाट माळ सुंदर । देव म्हणे बारा वर्षे हा पोर । तप आचरला ये स्थळीं ॥१२९॥ मग जन सर्व आश्चर्य करिती । खोदखोदूनि पोरास पुसती । पोर तो बारा मुलखाचा गमती । कथा भलतीच सांगितली ॥१३०॥ म्हणे हें माझ्या गुरुचें स्थान । अति पवित्र हें माझें वतन । आहे तैसेंचि करा हें जतन । माना मद्रचन एवढें ॥१३१॥ बाबा झाले ऐसे बोलते । कथिते झाले श्रवण करिते । बाबा वदले तें वदले भलतें । ऐसी ही वळते जिह्वा कां ॥१३२॥ आश्चर्य वाटे माझेंचि मज । बाबांविषयी हा कां समज । परी तो आतां पडला उमज । असेल सहज विनोद कां ॥१३३॥ बाबा मूळचेचि विनोदप्रिय । असेलही भुयार त्यांचेंच आलय । परी गुरुचें म्हणतां काय जाय । महत्त्व काय वेंचे की ॥१३४॥ असो बाबांच्या आज्ञेवरुन । पूर्वीप्रमाणें विटा लावून । भुयार टाकिलें बंद करुन । निजगुरुस्थान म्हणून तें ॥१३५॥ जैसा अश्वत्थ वा औदुंबर । तैसाचि बाबांस तो 'निंबतरुवर' । प्रीति फार त्या निंबावर । अति आदर त्यांचा ॥१३६॥ म्हाळसापति आदिकरुन । जुने शिरडीचे ग्रामस्थ जन । बाबांच्या गुरुचें हें समाधिस्थान । म्हणूनि वंदन त्या करिती ॥१३७॥ तया समाधिसन्निधानीं । द्वादश वर्षे मौन धरोनी । तपश्चर्या के ली बाबांनी । प्रशिध्द जनीं ही वार्ता ॥१३८॥ समाधि आणि निनिंबसमेत । चौफेर जागा घेऊनि विकत । साठे साहेब बाबांचें भक्त । चौसोपी इमारत उठविती ॥१३९॥ हीच इमारत वाडा हाच वाडा । यात्रेकरुंचा मूळ आखाडा । आलिया गेलियांचा राडा । एकचि गाढा ते स्थानीं ॥१४०॥ बांधिला साठ्यांनी निंबास पार । माड्या काढिल्या दक्षिणोत्तर । उत्तरेचा जिना तयार । करितां हें भुयार दाखविलें ॥१४१॥ जिन्याखाली दक्षिणाभिमुख । कोनाडा एक आहे सुरेख । तेथेचि पारावर तयासन्मुख । भक्त उदङ्मुख बैसती ॥१४२॥ 'गुरुवार आणि शुक्रवारी । सूर्यास्ती सारवूनियां वरी । ऊद जाळील जो क्षणभरी । देईल श्रीहरि सुख तया' ॥१४३॥ ही अतिशयोक्ति किंवा खरें । साशंक होतील श्रोत्यांची अंतरे । परी हीं साईमुखींची अक्षरें । श्रवणद्वारे परिसिलीं ॥१४४॥ नाही माझिया पदरचें विधान । शंका न धरा अणुप्रमाण । प्रत्यक्ष ज्यांनीं केलें हें श्रवण । ते आज विद्यमान असती की ॥१४५॥ पुढें झाला दीक्षितांचा वाडा । सोय झाली प्रशस्त बिऱ्हाडां । अल्पकालांत तेथेचि पुढां । दगडी वाडाही ऊठला ॥१४६॥ दीक्षित आधींच पुण्यकीर्ति । भावार्थाची ओतीव मूर्ति । आंगलभूमीचे यात्रेस जाती । तेथ रोविती निजबीज ॥१४७॥ येथें श्रोते घेतील शंका । सोडूनि मथुरा काशी द्वारका । धर्मबाह्य जी आंगलभूमिका । परमार्थदायका कैसी पां ॥१४८॥ श्रोत्यांसी शंका ही साहजिक । निरसतां ती वाटेल कौतुक । विषयांतर घडेल अल्पक । क्षमा सकळिक करितील ॥१४९॥ काशी प्रयाग बदरिकेदार । मथुरा वृंदावन द्वारकापुर । इत्यादि यात्रा पुण्यनिकर । पदरीं पूर्वीच तयांचे ॥१५०॥ शिवाय वडिलांची पुण्याई । धन्य भाग्याची अपूर्वाई । सर्व पूर्वार्जिताची भरपाई । जाहलें साईदर्शन ॥१५१॥ या दर्शना आदिकारण । प्राक्तीर्णचें पांगुळपण । आंगलभूमींत असतां जाण । पाय निसरुन जें आले ॥१५२॥ दिसाया दिसला जरी कुयोग । तरी परिपाकें गुरुपुण्ययोग । तेणें फळला सदुद्योग । अलभ्य संयोग साईचा ॥१५३॥ चांदोरकरांची गांठ पडली । साईची कीर्ति कर्णी आली । म्हणती पहा दर्शन - नव्हाळी । जाईल पांगुळीक तत्काळ ॥१५४॥ परी हा पायांचा लंगडेपणा । दीक्षित न मानीत उणेपणा । खरा लंगडेपणा तो मना । घालवा म्हणाले साईस ॥१५५॥ एकोणीशें नऊ सन । महिना नोव्हेंबर तारीख दोन । दीक्षितांसी तें पुण्यपावन । साईदर्शन आरंभीं ॥१५६॥ मग ते पुढें त्याच वर्षी । पुनश्च गेले डिसेंबर मासीं । शिरडीस श्रीच्या पुनर्दर्शनासी । व्हावें रहिवासी मन झालें ॥१५७॥ काढावे पंचवीस शेअर । बांधावें एक पत्र्याचें छप्पर । यात्रेकरुंसही सोईस्कर । प्रथम विचार हा स्फुरला ॥१५८॥ पुढें बांधावा एक वाडा । ऐसा जाहला मनाचा धडा । पुढील वर्षीच मुहूर्तमेढा । निक्षेप दगडासी पायाच्या ॥१५९॥ नऊ डिसेंबर तो दिन । बाबाचें घेतलें अनुमोदन । तोचि सुमुहूर्त मानून । पायाबंधन सारिलें ॥१६०॥ बोलावूनही येणार नव्हे ते । दीक्षितांचे बंधूही तेथें । ते दिवशीं त्याच मुहूर्ते । आलेही होते आधीच ॥१६१॥ श्रीयुत दादासाहेब खापर्डे । पूर्वीच आले होते सडे । परवानगी मागतां बाबांकडे । कोण सांकडें तयांला ॥१६२॥ परी खापर्ड्यांतें घरीं जावया । दीक्षितांतें पाया घालावया । जाहल्या या आज्ञा उभयां । दहा डिसेंबर या दिनीं ॥१६३॥ आणखी या दिवसाची महती । चावडीची जी शेजारती । तीही याच दिवसापासूनि करती । परम भक्तिप्रीतीयुत ॥१६४॥ पुढें सन एकूणीसशें अकरा । रामनवमीचा मुहूर्त बरा । साधूनि गृहप्रवेश-संस्कारा । विधिपुरःसर सारिलें ॥१६५॥ पुढें श्रीमंत बुटींचा इमला । अलोट पैका खर्ची घातला । देहही बाबांचा तेथ विसवला । पैका लागला सार्थकी ॥१६६॥ वाडे झाले तीन आतां । जेथें पूर्वी एकही नव्हता । आरंभीं साठ्यांचे वाड्याची उपयुक्तता । फारचि समस्तां जाहली ॥१६७॥ आणिक एक या वाड्याची महती । आरंभीं याच स्थानावरती । फुलझाडांची बाग होती । निर्मिली निजहस्तीं बाबांनीं ॥१६८॥ बागेची या अल्प कथा । पुढील अध्यायीं येईल वर्णितां । हेमाड साईचरणीं माथा । ठेवी श्रोतांसमवेत ॥१६९॥ वामन तात्या घडे पुरवीत । साई समर्थ पाणी शिंपीत । उखर जागीं बाग उठवीत । पुढें ते गुप्त जाहले ॥१७०॥ पुढें औरंगाबादेपार्शीं । चांद पाटील भेटले त्यांसी । लग्नाचिया वऱ्हाडासी । आले शिरडीसी मागुते ॥१७१॥ पुढें देवीदासाची भेट । पडली जानकीदासाची गांठ । गंगागीरांची दृष्टादृष्ट । मिळालें त्रिकूट शिरडींत ॥१७२॥ मोहिदीनासवें कुस्ती । तेथूनि मग मशिदीं वस्ती । जडली डेंगळयालागीं प्रीती । भक्त भोवतीं मिळाले ॥१७३॥ या सर्व कथा-वार्तांचे कथन । होईल पुढील अध्यायीं श्रवण । आतां हेमाडसाईसी शरण । घालीत लोटांगण अनन्य ॥१७४॥ स्वस्ति श्रीसंतसज्जनप्रेरिते । भक्तहेमाडपंतविरचिते । साईसमर्थसच्चरिते । साईसमर्थावतरणं नाम चतुर्थोऽध्यायः संपूर्णः ॥

श्रीसद्गुरुसाईनाथार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥